

تحلیل کتابشناختی آثار انگلیسی محققان و نویسندگان خارجی درباره کتابداری و اطلاع‌رسانی ایران

علی اصغر شیری و فرزانه صالحی^۱

چکیده: دانش کتابداری و اطلاع‌رسانی که بستر اصلی و خاستگاه تبلور روش‌های کتاب‌شناسی و کتاب‌سنجی است، خود نیز بسیار مدیون و متکی بر کاربرد چنین روش‌هایی در تکامل و تحول متون نگاشته شده در این حوزه است. در این پژوهش آثار محققان و نویسندگان خارجی درباره کتابداری و اطلاع‌رسانی ایران به زبان انگلیسی با این شیوه مورد بررسی و تحلیل قرار گرفته است.

مقدمه

یکی از مهمترین و موثرترین روش‌های سنجش کمی و کیفی تکامل تاریخی و روند تحول هر رشته از دانش بشری، انجام پژوهش‌های کتاب‌شناختی، کتاب‌سنجی، علم‌سنجی و اطلاع‌سنجی است. دانش کتابداری و اطلاع‌رسانی، که بستر اصلی و خاستگاه تبلور روش‌های کتاب‌شناسی و کتاب‌سنجی است، خود نیز بسیار مدیون و متکی بر کاربرد چنین روش‌هایی در تکامل و تحول متون نگاشته شده در این حوزه است. سنجش جنبه‌های کمی و کیفی (موضوعی) در حوزه کتابداری و اطلاع‌رسانی مسبوق به سابقه‌ای طولانی است و به کارگیری آن

۱. آقای شیری کارشناس ارشد مرکز اطلاع‌رسانی و خدمات علمی جهادسازندگی و خانم صالحی مسئول آرشیو نشریات کتابخانه عمومی حسینیه ارشاد هستند

در شناخت جوانب و زوایای مختلف تحوّل این رشته به‌طور اعم و هر یک از زمینه‌های خاص موضوعی آن به‌طور اخص نقشی انکارناپذیر داشته است و در حقیقت قرارداد تفکر علمی و بنیادی کتابداری و اطلاع‌رسانی در چهارچوبی نظام یافته و جامع‌اندیش در این حوزه، از برآیندهای بارز این نوع روش‌سنجش به‌شمار می‌آید.

هدف و فایده پژوهش

پژوهش حاضر نیز با توجه به چنین نگرشی تلاش دارد منابعی را که محققان خارجی به زبان انگلیسی درباره کتابداری و اطلاع‌رسانی نوین ایران نوشته‌اند به محک تحلیل کمی و کیفی (موضوعی) گذارده و از این‌گذر، حوزه‌هایی را که از آغاز تکامل رشته کتابداری و اطلاع‌رسانی در ایران بیشتر مورد توجه محققان خارجی بوده، معرفی نماید. حاصل این تحقیق می‌تواند ضمن ارائه تصویری روشن از فعالیت‌های علمی انجام شده خارجیان در این رشته در ایران، جنبه بین‌المللی کتابداری ایران را که در متون فارسی کمتر مورد توجه قرار گرفته است، نمایان سازد. فایده دیگری که می‌توان بر این پژوهش مترتب دانست آن است که این پژوهش می‌تواند به‌عنوان ابزاری مناسب برای انجام پژوهش‌های تاریخی و تکاملی رشته کتابداری و اطلاع‌رسانی در ایران مورد استفاده قرار گیرد.

پرسش‌های اساسی پژوهش

با امعان نظر به اینکه طرح سوال‌های اساسی در هر تحقیق، روند پیشرفت کار را مشخص‌تر ساخته و وظیفه هدایت آن را ایفا می‌نماید، در اینجا شش پرسش اساسی طرح شده است که پژوهش حاضر به یافتن پاسخ‌های آنها می‌پردازد:

۱. چه تعداد اثر (مقاله، گزارش، مقاله کنفرانس و غیره) درباره کتابداری و اطلاع‌رسانی ایران توسط خارجیان نوشته شده است؟
۲. چه موضوع‌هایی بیشترین آثار را به خود اختصاص داده‌اند؟
۳. منابع نوشته شده جزء کدام نوع هستند؟
۴. چه مؤلفانی بیشترین فعالیت علمی و نگارش آثار در این حوزه را به خود اختصاص داده‌اند؟
۵. در مقاطع مختلف زمانی تکامل حوزه کتابداری و اطلاع‌رسانی در ایران، چه تعداد آثار و با چه گرایش‌های موضوعی نوشته شده است؟
۶. آثار نوشته شده توسط خارجیان - در صورت انتشار - در چه منابعی منتشر شده است؟

شیوه پژوهش

با توجه به ماهیت و جامعه مورد مطالعه پژوهش حاضر، از روش تحلیل کتاب‌شناختی و کتاب‌سنجی استفاده شده است. ضمن تحلیل کمی آثار نوشته شده خارجیان درباره کتابداری و اطلاع‌رسانی نوین ایران، جنبه‌های کیفی و موضوعی این آثار نیز مورد تحلیل و بررسی قرار گرفته است.

شیوه کار

به منظور حفظ جامعیت پژوهش و یافتن بیشترین آثار نوشته شده توسط خارجیان، منابع اطلاعاتی ذیل به عنوان اصلی‌ترین ابزارهای کاوش آثار، مورد مطالعه، بررسی و کاوش دقیق قرار گرفت:

۱. بانک اطلاعات علوم اطلاع‌رسانی^۱ از آغاز تا سال ۱۹۹۷.
 ۲. بانک اطلاعات علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی^۲ از آغاز تا سال ۱۹۹۷.
 ۳. بانک اطلاعات علوم تربیتی^۳ از آغاز تا سال ۱۹۹۷.
 ۴. دایرةالمعارف کتابداری و اطلاع‌رسانی کنت^۴.
 ۵. کتاب‌شناسی جامع انتهای کتاب "اطلاعات و جهان اسلام" نوشته ضیاءالدین سردار.
 ۶. کتابنامه کتابداری از انتشارات مرکز خدمات کتابداری.
 ۷. کلیه مآخذ و مراجع ذکر شده در مقاله‌های یافته شده از منابع فوق.
- نظر به آن که در سه بانک اطلاعاتی فوق بیشتر این کاوش از طریق واژه‌هایی چون ایران، ایرانی، فارسی، کتابخانه‌ها، مراکز اطلاع‌رسانی، آرشیو، کتابداری، اطلاع‌رسانی و اطلاعات صورت گرفته، به ناچار ریزش‌های کاذبی نیز در بازیابی مشاهده شد که بیشترین ریزش کاذب به بانک اطلاعات علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی (LISA) اختصاص داشت. برای مثال بسیاری از عناوین بازیابی شده از این بانک در مورد جنگ خلیج فارس، ایران کنتر و یا کلمه‌ای در زبان مجاری بود که با کلمه ایران تشابه واژه‌ای داشت. برای آن که هیچ عنوانی در زمینه مورد مطالعه این تحقیق از نظر دور نیفتد، کلیه منابع بازیابی شده که بیش از ۳۰۰ مورد بود به دقت مورد مطالعه قرار گرفت.

در مجموع، سعی شد تا آن‌چه که در منابع معتبر جهانی موجود است مورد کاوش و بررسی قرار گیرد تا تحقیق حاضر از روایی و اعتبار نسبتاً قابل قبولی برخوردار باشد. با این حال پژوهش حاضر داعیه‌ای مبنی بر جامع‌نگری مطلق در یافتن آثار ندارد.

1. Information Science Abstracts: ISA

2. library and Information Science Abstracts: LISA

3. Educational Resources Information center: ERIC

4. Kent

شیوه ضبط و سازماندهی داده‌های پژوهش

با اتکا بر پرسش‌های اساسی مطرح شده و در نظر داشتن هدف پژوهش، جدولی هشت ستونی طراحی شد تا اطلاعات بازیابی شده از منابع پیش گفته در آن وارد شود. این هشت ستون عبارتند از: عنوان اثر، مؤلف، منبع انتشار (در صورت انتشار)، سال انتشار یا نگارش، نوع مدرک، توصیف‌گرها و سرعنوان‌های موضوعی، منبعی که اطلاعات هر اثر از آن استخراج شده است و ملاحظات به منظور درج یادداشت‌های توضیحی لازم برای هر اثر.

یافته‌های پژوهش

در جریان کاوش، بازیابی و دسته‌بندی آثار، ۱۱۳ اثر به دست آمد که توسط نویسندگان و محققان خارجی به رشته تحریر در آمده بود. در مجموع، ۴۱ نویسنده خارجی، نگارنده ۱۱۳ اثر بوده‌اند. ذکر این نکته نیز لازم است که در نگارش برخی از این آثار، ۷ نویسنده ایرانی نیز همکاری داشته‌اند. این نویسندگان عبارتند از: علی سینایی، پوری سلطانی، نوشین مهدیزاده، عبدالحسین شناسا، مهوش کشمیری، خدیجه مهنوش و محمد مهدی نمازی؛ از میان نویسندگان خارجی سی‌ونه نویسنده، حقیقی (اشخاص) و دو نویسنده، حقوقی (سازمان‌ها) بوده‌اند. انجمن رسانه و کتابخانه‌های آموزشی اوهایو و انجمن کتابداران امریکا دو مؤلف سازمانی بوده‌اند.

از میان نویسندگان خارجی، که ۳۹ نفر ذکر شد، بتینا لامبرت، ام اسمیت، ویلیام جکسون، مایکل دود نویسنده همکار بوده‌اند. با توجه به اینکه نویسندگان بیشترین آثار، یکی از پرسش‌های اساسی پژوهش حاضر است در اینجا بر حسب بیشترین تعداد آثار، نام مؤلفان در ذیل می‌آید:

جدول ۱. نویسندگان آثار درباره کتابداری ایران به ترتیب کمیت

نام نویسنده	تعداد آثار
جان اف. هاروی	۵۳
کی. اس. اومپانی	۷
سیدجلال‌الدین حیدر	۷
رابرت راجرز	۴
سوزان گری ایکرز	۳
بیورلی جی بروسنر	۳
پی. بی. مانگلا	۳
آلیس لورر	۲
ویل اچ. دیل	۲

۲۹ اثر دیگر را ۲۹ نویسنده شامل ای اوزون، شوقی سالم، مایکل دوو، م. آلبن، ای. اهلرز، جی. ام. فیلس تراپ، جرارد بریم لی، تی. همیشایر، استانلی بارت، نیکولنا ماتولی هری، هارولد ای. هولند، ولفگانگ بن، مایا بیتس، مارکو ای. گای، جرج چندلر، دین گالووی، مری و. گیور، تی. سی. توتجا، ژوزف استامفول، استفان پالفی، سر نیکلی، انیس خورشید، ان. مارشال، لیلی بیدان، گلن دی. دیکرت، برایان پاپ و پیترکالوین و دو سازمان شامل انجمن کتابداران امریکا و انجمن رسانه و کتابخانه‌های آموزشی در اوهایو نوشته‌اند.

از مجموع ۱۱۳ اثر مورد مطالعه، ۶۶ مورد مقاله، ۱۶ مورد گزارش، ۱۲ مورد بخشی از کتاب، ۱۰ مورد بدون ذکر نوع مورد، ۶ مورد مقاله ارائه شده در کنفرانس و ۳ مورد چاپ نشده است.

جدول ۲. عناوین ۳۱ نشریه‌ای که مجموعه ۶۶ مقاله در آنها منتشر شده است.

ردیف	عنوان مجله	تعداد مقاله
1	International Library Review	۲۶
2	Library Journal	۳
3	College & Research Libraries	۲
4	Annals of Library Science & Documentation	۲
5	Unesco Bulletin for Libraries	۲
6	ALA Bulletin	۲
7	Pakistan Library Bulletin	۲
8	Herald of Library Science	۲
9	Univ. of North Carolina Library School Alumini Bulletin	۲
10	Indian Librarian	۲
11	Bulletin for Libraries	۱
12	Asis Newsletter	۱
13	Journal of Library & Information Sciences	۱
14	Newsletter of IFLA Section of National Libraries	۱
15	Library of Congress Information Bulletin	۱
16	South Carolina Library	۱
17	Journal of Information Science	۱
18	Library Quarterly	۱
19	Library Trends	۱
20	Publishers' Weekly	۱
21	Libri	۱
22	Journal of Education for Library & Information science	۱
23	International Library Movement	۱
24	Unesco Journal of Information, Librarianship and Archives Administration	۱
25	Focus on International & Comparative Librarianship	۱
26	Special Libraries	۱
27	IFLA Journal	۱
28	Third World Libraries	۱
29	Information Development	۱
30	Journal of Intelligent Information Systems	۱
31	MELA Notes	۱

در مجموع، ۱۲ مقاله به‌عنوان بخشی از کتاب منتشر شده است. همان‌طور که اشاره شد ۶ مقاله در کنفرانس‌های مختلف ارائه گردیده است که عناوین کنفرانس‌ها و تعداد مقاله‌های در ذیل مشخص شده است:

۱. اولین کنفرانس مراکز اسناد آسیای جنوب غربی (ایران، پاکستان و ترکیه) ۲ مقاله
 ۲. کنفرانس کتابداران کتابخانه‌های دانشگاهی اصفهان ۱ مقاله
 ۳. کنفرانس پیشرفت‌های اخیر در کتابداری کتابخانه‌های آموزشگاهی ۱ مقاله
 ۴. سی و سومین کنفرانس سالانه انجمن اطلاع‌رسانان امریکا ۱ مقاله
 ۵. کنفرانس سالانه انجمن کتابداران میسوری ۱ مقاله
- نویسنده ۱۰ اثری که محل انتشار و نوع آن مشخص نیست، جان اف، هاروی است که احتمالاً این آثار به صورت گزارش فعالیت یا راه‌اندازی نگاشته شده است.
- کل آثار مورد بررسی در فاصله سال‌های ۱۹۵۲ (۱۳۳۱ ه.ش.) تا ۱۹۹۵ (۱۳۷۴ ه.ش.) نوشته شده است. از مجموع ۱۱۳ اثر بیشترین آثار با ۱۴ عنوان در سال ۱۹۷۱ (۱۳۵۰ ه.ش.) به رشته تحریر درآمده است. از مجموع ۱۱۳ اثر، ۸۰ اثر قبل از انقلاب اسلامی ایران و ۳۳ اثر پس از انقلاب نوشته شده است. جدول ذیل تعداد آثار نوشته شده در پنج دهه ۵۰، ۶۰، ۷۰، ۸۰ و ۹۰ میلادی را نشان می‌دهد:

جدول ۳. تعداد آثار نوشته شده بر حسب هر دهه

سال نگارش یا انتشار	تعداد آثار
دهه ۵۰	۷
دهه ۶۰	۹
دهه ۷۰	۷۱
دهه ۸۰	۲۲
دهه ۹۰	۴

همان‌طور که جدول ۳ نشان می‌دهد بیشترین آثار در دهه ۷۰ (۱۳۴۹-۱۳۵۹ ه.ش.) تدوین شده است و به ترتیب دهه ۸۰، ۶۰، ۵۰ و ۹۰ بیشترین آثار را به خود اختصاص داده‌اند که البته علت اصلی تراکم نوشته‌های کتابداری و اطلاع‌رسانی خارجیان درباره ایران در دهه ۷۰ را می‌توان حضور متخصصان خارجی، به ویژه در گروه‌های کتابداری و اطلاع‌رسانی دانشگاه‌های تهران، شیراز و تبریز دانست.

با توجه به اهمیت نوشته‌های کتابداری و اطلاع‌رسانی دهه ۷۰ توسط خارجیان و شناسایی نویسندگانی که بیشترین آثار را در این دهه نگاشته‌اند، در اینجا نام نویسندگان به ترتیب بیشترین

تعداد آثار ذکر می‌شود:

جان اف. هاروی ۳۶ اثر، سیدجلال الدین حیدر ۶ اثر، کی.اس. اوپاتی ۶ اثر، رابرت راجرز ۴ اثر، پی.بی. مانگلا ۳ اثر، بیورلی جی. بروستر ۳ اثر و سایر نویسندگان (شامل فیلس تراپ، جرارد بریملی، ویل اچ. دیل، انجمن کتابداران امریکا، تی. همپشایر، آلیس لورر، ولفگانگ بن، مایاپتس، مارکو ای. گای، جرج چندلر، استفان پالفی، پیترکالوین و هارولد ای. هولند) هر کدام یک اثر نگاشته‌اند.

تحلیل گرایش موضوعی آثار

با بررسی و مطالعه کلیه آثار نوشته شده، به جز معدودی (کمتر از ۱۰ اثر) که پس از کاوش‌های فراوان امکان دسترسی به آنها میسر نبود، باقی آثار به دقت مورد مطالعه قرار گرفت و در مواردی که آثار خود دارای توصیفگر، سرعنوان موضوعی، یا شناسگر بودند همان سرعنوان‌ها و توصیفگرها یادداشت شده و در مواردی که متن اصلی مقاله یا چکیده بدون توصیفگر یا شناسگر در دسترس بود، توصیفگرها و سرعنوان‌های موضوعی مناسب در نظر گرفته شد تا بتوان تحلیل موضوعی دقیق‌تری از آثار مورد بررسی به دست داد.

با بررسی عناوین، توصیفگرها، سرعنوان‌های موضوعی و شناسگرهای آثار نوشته شده، ۲۵ رده موضوعی در نظر گرفته شد که در واقع معیار سنجش گرایش موضوعی آثار قرار گرفت. در جدول ۴، ۲۵ رده موضوعی، به همراه تعداد آثاری که به بحث در مورد هر رده موضوعی پرداخته‌اند، آمده است.

با توجه به این که ۲۵ رده موضوعی ذکر شده کلی است، به منظور آگاهی از جزئیات موضوعی هر رده تلاش شده است تا مباحث جزئی‌تر هر یک از رده‌های موضوعی اصلی به صورت تفصیلی بیاید:

جدول ۴. توزیع موضوعی آثار مربوط به کتابداری ایران

تعداد آثار	رده موضوعی	تعداد آثار	رده موضوعی
۵	کتاب‌شناسی و کتاب‌سنجی	۲۶	کتابداری و اطلاع‌رسانی تطبیقی
۵	صنعت نشر	۲۲	آموزش کتابداری
۵	مراکز اطلاع‌رسانی	۱۴	کتابخانه‌های دانشگاهی
۴	کتابداران	۱۱	مرکز اسناد و مدارک علمی
۴	کتابخانه‌های تخصصی	۱۱	دانشکده‌های کتابداری و اطلاع‌رسانی
۴	تاریخ کتابداری	۹	استانداردهای کتابداری
۳	مجموعه‌سازی	۸	کتابخانه‌های عمومی
۳	خودکارسازی کتابخانه‌ها و مراکز اطلاع‌رسانی	۶	کتابخانه ملی ایران
۳	کتابخانه‌های مساجد و حسینیه‌ها	۶	مرکز خدمات کتابداری
۲	سرگذشتنامه کتابداران	۶	کتابخانه‌های آموزشی
۱	کتابخانه‌های کودکان و نوجوانان	۶	مطالعات و پژوهش‌های کتابداری و ...
۱	ساختمان و تجهیزات کتابخانه	۶	خدمات کتابداری و اطلاع‌رسانی
		۵	نشریات ادواری

صنعت نشر: تاریخ نشر و چاپ در ایران، ترجمه و نشر کتاب در موسسه انتشارات فرانکلین، تولید و واردات کتاب

ساختمان و تجهیزات: معماری، ساختمان و تجهیزات کتابخانه‌های دانشگاهی و عمومی
کتاب‌شناسی و کتاب‌سنجی: کتاب‌سنجی مجلات، پژوهش‌های کتاب‌شناسی در ایران، توسعه فعالیت‌های کتاب‌شناسی، کتاب‌شناسی ملی ایران.

کتابخانه‌های دانشگاهی: کتابخانه دانشکده پزشکی دانشگاه آذرآبادگان، کتابخانه‌های آموزش عالی، کتابخانه دانشگاه جندی شاپور، استانداردهای کتابخانه‌های دانشگاهی و دانشکده‌ای، خدمات مرجع کتابخانه ملامصدرای دانشگاه پهلوی شیراز، انقلاب کتابخانه‌های علوم بهداشتی، تاثیر رشد دانشگاه‌های ایران بر کتابخانه‌های دانشگاهی، مقایسه کتابخانه‌های ژاپن، ایران و ایالات متحده، استقرار کتابخانه در ایران.

آموزش کتابداری

گرایش‌های جهانی آموزش کتابداری، توسعه آموزش کتابداری، آموزش کتابداری در ایران، نیروی انسانی کتابخانه‌ها، مدارس کتابداری، ارزیابی اعطای مجوز و به رسمیت شناختن آموزش کتابداری در ایران، آموزش اطلاع‌رسانی در ایران، آموزش کتابداری در دانشگاه پهلوی شیراز، برنامه کارشناسی ارشد کتابداری دانشگاه پهلوی، دانشکده علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی دانشگاه علوم پزشکی ایران، آموزش و تربیت کتابداران در آسیا، تجربه کتابداری در ایران، آموزش کتابداری در ایران و پاکستان، طرح کتابداری در ایران (با حمایت یونسکو)

مراکز اطلاع‌رسانی

پژوهش علمی و مراکز اطلاع‌رسانی ایران، پیشرفت‌های اخیر علم اطلاع‌رسانی در ایران، مرکز اسناد و مدارک علمی، توسعه علوم اطلاع‌رسانی در ایران، کتابخانه‌های تخصصی و مراکز اطلاع‌رسانی در آسیای جنوب غربی.

مجموعه‌سازی

مقایسه سیاست‌های انتخاب پیاپی‌ها در کتابخانه‌های ایران - آمریکا، سیاست خرید کتاب در خاورمیانه و شمال آفریقا.

کتابداری و اطلاع‌رسانی تطبیقی

ساختمان کتابخانه در دهه ۸۰: خاورمیانه و شمال آفریقا، کتابخانه و رسانه در جهان، گرایش‌های جهانی آموزش کتابداری، مناسب‌سازی کتابداری آمریکا برای به کارگیری در ایران، کتابخانه‌های آموزشگاهی در ایران و خاور نزدیک، همکاری فنی آمریکا با کتابخانه‌های خارجی، مکان‌یابی منابع پژوهشی آسیای جنوب غربی، کتابخانه‌های تخصصی و مراکز اسناد آسیای جنوب غربی، تعریف علوم کتابداری بین‌المللی و تطبیقی، مقایسه کتابخانه‌های مساجد تهران با کتابخانه‌های کلیساهای مسیحی آمریکا، کتابخانه‌های خاور نزدیک، میانه و دور، کتابداری در شش کشور آسیای جنوب غربی، آموزش و تربیت کتابداران آسیا، خاور نزدیک و امریکای لاتین، آموزش کتابداری در ایران و پاکستان، مقایسه کتابخانه‌های دانشکده‌ای و دانشگاهی در ژاپن، ایران و ایالات متحده، کتابخانه‌های ملی در ترکیه، خاور میانه و آسیای مرکزی، خدمات دیداری و شنیداری در کتابخانه‌های عمومی کشورهای در حال توسعه.

کتابداران

نیروی انسانی کتابخانه‌ها در کشورهای مختلف، فرستادن کتابداران به خارج کشور، آموزش و تربیت کتابداران در آسیا، خاور نزدیک و امریکای لاتین، پیشبرد نیروی انسانی برای مدیریت اطلاعات.

خدمات کتابداری و اطلاع‌رسانی

خدمات اطلاع‌رسانی در جمهوری اسلامی ایران، توصیه‌هایی برای توسعه خدمات کتابخانه دانشگاه جندی شاپور، خدمات مرجع برای دانشجویان: تجربه کتابخانه مصلصدرای دانشگاه پهلوی، خدمات دیداری و شنیداری در کتابخانه‌های عمومی کشورهای در حال توسعه، خدمات کتابداری برای بزرگسالان در ایران، دسترسی و امانت منابع خواندن در ایران.

استاندارد کتابخانه‌ها

استانداردهای کتابخانه‌های دانشگاهی، تخصصی، آموزشگاهی، عمومی، مقررات کتابخانه‌های ایران، توصیف و قواعد فهرستگان ملی، ارزیابی، اعطای مجوز و به رسمیت شناختن آموزش کتابداری در ایران.

مطالعات و پژوهش‌های کتابداری

بررسی پژوهش‌های کتاب‌شناسی در ایران، مطالعات کتابداری در ایران، پیشرفت‌های اخیر

علم اطلاع‌رسانی در ایران، تعریف علوم کتابداری تطبیقی و بین‌المللی، وضعیت علم اطلاع‌رسانی در ایران، توسعه علوم اطلاع‌رسانی در ایران.

کتابخانه‌های عمومی

ساختمان کتابخانه در دهه ۸۰: استاندارد کتابخانه‌های عمومی، کتابخانه عمومی حسینیه ارشاد، کتابداری پاکستان و افغانستان، کتابخانه‌های عمومی ایران، خدمات کتابداری برای بزرگسالان در ایران.

کتابخانه‌های کودکان

اعتلای پرورش فکری کودکان و نوجوانان از طریق کتابخانه‌ها.

کتابخانه‌های آموزشی

استاندارد کتابخانه‌های آموزشی ایران، کتابخانه‌های آموزشی در ایران و خاور نزدیک، کتابخانه‌های آموزشی و توسعه بین‌المللی، کتابخانه‌های آموزشی در استان فارس.

خودکارسازی کتابخانه‌ها و مراکز اطلاع‌رسانی

برنامه خودکارسازی مرکز اسناد و مدارک علمی و مرکز خدمات کتابداری ایران، گزارش مطالعات امکان‌سنجی پردازش رایانه‌ای در مرکز خدمات کتابداری.

کتابخانه‌های تخصصی

استانداردهای کتابخانه‌های تخصصی ایران، کتابخانه‌های تخصصی و مراکز اطلاع‌رسانی آسیای غربی، کتابداری پاکستان و افغانستان، انقلاب کتابخانه‌های علوم بهداشتی در ایران.

تاریخ کتابداری

کتابخانه‌های باستان و سده‌های میانه در ایران، نگاهی به وضعیت کتابداری ایران در سال‌های ۱۹۵۴ - ۱۹۵۵، کتابخانه‌های ملی در ترکیه، خاور میانه و آسیای مرکزی؛ گذشته و حال، تاریخ کتابخانه‌های کهن و سده‌های میانه.

کتابخانه ملی

اقدام‌های مهم برای توسعه فعالیت‌های کتابداری و کتابشناسی، توصیف و قواعد فهرستگان ملی ایران، فعالیت‌هایی برای توسعه کتابداری و کتابشناسی، طرح پیشنهادی برای کتابخانه ملی ایران، کتابخانه‌های ملی در ترکیه، خاورمیانه و آسیای مرکزی، کتابخانه ملی ایران.

سرگذشته نامه کتابداران

فعالیت‌های جان اف، هاروی به‌عنوان رئیس دانشکده و رئیس گروه کتابداری و اطلاع‌رسانی، ناصر شریفی: کتابداری با چند تخصص.

مرکز خدمات کتابداری

مرکز خدمات کتابداری ایران، برنامه خودکارسازی مرکز اسناد و مدارک علمی و مرکز خدمات کتابداری ایران، گزارش مطالعات امکان‌سنجی پردازش رایانه‌ای در مرکز خدمات کتابداری، پژوهش علمی و مراکز اطلاع‌رسانی ایران.

مرکز اسناد و مدارک علمی ایران

پژوهش علمی و مراکز اطلاع‌رسانی در ایران، مقایسه سیاست‌های انتخاب پایندها در کتابخانه‌های ایران و آمریکا، مرکز اسناد و مدارک علمی ایران، پیشرفت‌های اخیر علم اطلاع‌رسانی در ایران، اولین کنفرانس مراکز اسناد آسیای جنوب غربی (ایران، پاکستان، ترکیه)، برنامه خودکارسازی مرکز اسناد و مدارک علمی ایران، طرح پیشنهادی تأسیس مرکز اسناد و مدارک علمی ایران: گزارش ارائه شده به وزارت فرهنگ و آموزش عالی، پیشرفت و توسعه سیاست اطلاعات علمی و فنی در ایران.

نشریات ادواری

تحلیل کتاب‌سنجی انتشارات فیزیک کشورهای خاورمیانه، مقایسه سیاست‌های انتخاب پایندها در کتابخانه‌های ایران و آمریکا، پایندهای ایرانی منتشر شده به زبان‌های لاتین، مکان‌یابی منابع پژوهشی ایران.

کتابخانه‌های مساجد و حسینیه‌ها

کتابخانه عمومی حسینیه ارشاد، مقایسه کتابخانه‌های مساجد تهران با کتابخانه‌های کلیساهای مسیحی آمریکا.

دانشکده‌های کتابداری و اطلاع‌رسانی

ارزیابی، اعطای مجوز و به رسمیت شناختن آموزش کتابداری در ایران، فعالیت‌های جان اف. هاروی به عنوان رئیس دانشکده و رئیس گروه کتابداری و اطلاع‌رسانی، آموزش کتابداری در ایران، آموزش کتابداری در دانشگاه پهلوی شیراز، برنامه‌کارشناسی ارشد کتابداری دانشگاه پهلوی، دانشکده علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی دانشگاه علوم پزشکی، راهنمای نهادهای اعطاکننده مدارج کتابداری در ایران، آموزش کتابداری در ایران و پاکستان.

یکی از جنبه‌های بارز آثاری که درباره کتابداری و اطلاع‌رسانی ایران توسط خارجیان تألیف شده توجه به جنبه بین‌المللی و تطبیقی کتابداری ایران است. با مروری بر تفصیل هر یک از رده‌های موضوعی این حقیقت روشن می‌گردد که غالب زمینه‌های موضوعی آثار در چارچوب کتابداری تطبیقی و بین‌المللی نگاشته شده است. برای این منظور نیز کتابخانه‌ها و کتابداری کشورهای همجوار ایران، کشورهای خاورمیانه، نزدیک و دور و شمال آفریقا بیشتر مورد توجه بوده است. البته در برخی موارد، مقایسه کتابخانه‌های ایران با کتابخانه‌های امریکا و امریکای لاتین نیز مورد عنایت قرار گرفته است. باید اذعان داشت که این جنبه از کتابداری در دهه‌های نخست تأسیس کتابداری ایران از قوت بیشتری برخوردار بوده است. حال آن که در دهه‌های ۸۰ و ۹۰، این نوع گزارش‌ها کمتر به چشم می‌خورد. البته ناگفته نماند که این خلاء در متون تخصصی کتابداری و اطلاع‌رسانی فارسی نیز همچنان حس می‌شود و به نظر می‌رسد با مطالعه تطبیقی و قیاس تجارب کشورهایی که از لحاظ درجه توسعه یافتگی با ایران هم‌تراز هستند در بسیاری موارد می‌تواند واجد رهنمودها و یا راه‌حل‌های مناسب نیز باشد.

گرایش موضوعی آثار مورد مطالعه در پنج دهه

آگاهی از گرایش‌های پژوهشی و موضوعی آثار مورد مطالعه در طی پنج دهه می‌تواند برای انجام مطالعات تاریخی و تکامل کتابداری و اطلاع‌رسانی ایران از دیدگاه خارجیان مناسب باشد. برای این منظور در اینجا تلاش می‌شود تا تفسیری کوتاه از گرایش‌های موضوعی هر دهه ارائه شود. همان‌طور که پیش از این اشاره شد، دهه ۵۰ آغاز ظهور آثار خارجیان درباره کتابداری و اطلاع‌رسانی نوین ایران به شمار می‌آید. گرایش موضوعی این دهه، عمدتاً ناظر بر آشنایی و شناسایی کتابخانه‌های ایران و وضعیت کتابداری ایران بوده است. در این دوره، طرح کتابداری یونسکو برای ایران بسیار حائز اهمیت است و در واقع از اولین طرح‌هایی به شمار می‌آید که نهادی علمی و جهانی در مورد کتابداری ایران اقدام می‌کند.

دهه ۶۰ موج جدید شناسایی انواع کتابخانه‌ها مانند آموزشگاهی، عمومی و غیره و نیز نگاه

دقیق‌تر به وضعیت کتابداری ایران بیشتر به چشم می‌خورد. یکی از تلاش‌های بارز این دوره، طرح پیشنهادی تأسیس مرکز اسناد و مدارک علمی ایران است که از سوی جان‌اف. هاروی مطرح و به وزارت فرهنگ و آموزش عالی ارائه می‌شود.

دهه ۷۰ در حقیقت نقطه اوج فعالیت‌های خارجی‌ان در باره کتابداری و اطلاع‌رسانی ایران به‌شمار می‌آید. با تأسیس گروه‌های کتابداری و اطلاع‌رسانی در دانشگاه‌های مختلف، و نیز تأسیس مراکز اطلاع‌رسانی، بستر جدیدی برای ارائه تجربه‌ها و تطبیق آنها با تجربه سایر کشورها به وجود می‌آید. در این دوره، انواع کتابخانه‌های ایران مورد مطالعه قرار می‌گیرد و گزارش‌ها و مقاله‌های مختلفی درباره آنها به رشته تحریر در می‌آید. از دیگر جنبه‌های موضوعی بارز این دوره نیز می‌توان به تدوین استانداردهای کتابخانه‌ای برای انواع کتابخانه‌های ایران اشاره کرد. آموزش کتابداری و مسائل و مشکلات آن در ایران در این دوره به گونه‌ای جدی‌تر مورد مطالعه و بررسی قرار گرفته و تجربه گروه‌های کتابداری و اطلاع‌رسانی در مطالعات و پژوهش‌های کتابداری، محور بسیاری از آثار قرار می‌گیرد. توجه ویژه‌ای به فعالیت‌ها و مطالعات کتابشناسی معطوف می‌گردد و پیشرفت این فعالیت‌ها پیوسته بررسی شده و پیشنهادهایی برای بهبود و بهسازی آنها ارائه می‌شود.

در دهه ۸۰ به دلیل وقوع انقلاب اسلامی و تحول در دانشگاه‌ها، آثار خارجی‌ان بیشتر میل به مطالعه درباره تحولات آموزشی، خدمات کتابداری و صنعت نشر دارد. یکی از مفصل‌ترین تحقیقات این دوره، مقاله "خدمات اطلاع‌رسانی در جمهوری اسلامی ایران" است که جان اف. هاروی منتشر ساخته است.

همان‌طور که پیش از این اشاره شد در دهه ۹۰ خارجی‌ان کمترین آثار را درباره کتابداری و اطلاع‌رسانی ایران نوشته‌اند و به جز مقاله خانم هری درباره کتابخانه عمومی حسینیۀ ارشاد، که به تفصیل به شرح فعالیت‌ها و خدمات این کتابخانه پرداخته است، سه اثر دیگر مطالعه تطبیقی بین‌المللی است که سهم ایران در آنها ناچیز است. و در حقیقت در این دوره اگر چه تحولات چشمگیری در فعالیت‌های کتابداری و اطلاع‌رسانی ایران رخ داده اما در سطح بین‌المللی بازتاب‌های گسترده‌ای نداشته است.

مؤلفان بیشترین آثار در دهه‌های مختلف

در دهه ۵۰ سوزان گری ایگز با ۳ اثر، در دهه ۶۰ جان اف. هاروی با ۵ اثر، در دهه ۷۰ جان اف. هاروی با ۳۷ اثر و در دهه ۸۰ نیز جان اف. هاروی با ۱۱ اثر بیشترین آثار هر دهه را به خود اختصاص داده‌اند. در دهه ۹۰ نیز که تعداد آثار بسیار اندک است، هر یک از آثار، مؤلف خاصی

داشته است.

تعداد آثار گردآوری شده بر حسب نوع منابع اطلاعاتی ذکر شده در روش کار همان طور که در قسمت روش کار اشاره شد، در مجموع، هفت دسته از منابع اطلاعاتی برای گردآوری آثار نوشته شده محققان خارجی مورد مراجعه قرار گرفت که تعداد آثار برگرفته از هر یک از منابع اطلاعاتی نیز در ذیل می‌آید:

- ۳۳ اثر از بانک اطلاعات چکیده‌نامه علوم اطلاع‌رسانی (ISA)؛
- ۲۵ اثر از بانک اطلاعات علوم تربیتی (ERIC)؛
- ۱۸ اثر از طریق رجوع به منابع و مآخذ آثار یافت شده؛
- ۱۷ اثر از بانک اطلاعات چکیده‌نامه علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی (LISA)؛
- ۱۱ اثر از دائرةالمعارف کتابداری و اطلاع‌رسانی کنت؛
- ۸ اثر از کتاب‌شناسی انتهای کتاب اطلاعات و جهان اسلام؛
- و ۱ اثر از کتاب‌نامه کتابداری از انتشارات مرکز خدمات کتابداری؛

نتیجه و پیشنهاد

تلاش و تأکید پژوهش حاضر برآن بود تا نوشته‌های خارجی‌ان دربارۀ کتابداری و اطلاع‌رسانی ایران در طی پنج دهه بررسی شود. با مروری گذرا براین آثار می‌توان ضمن دریافتن روند تکامل کتابداری و اطلاع‌رسانی در ایران از دیدگاه محققان خارجی، این نکته را نیز یادآور شد که خود باوری و تکیه بر فعالیت‌های انجام شده در این زمینه در ایران، و البته اهمیت قائل شدن برای آنها، می‌تواند این فعالیت‌ها را در بافت و بستری مناسب و روشمند به آثاری ارزشمند، مکتوب و قابل استناد مبدل سازد؛ در شرایطی که شاهد تلاش‌های ایجاد و توسعه کتابخانه‌ها و مراکز اطلاع‌رسانی ایران، به‌ویژه در دهه‌های ۸۰ و ۹۰ هستیم، این نکته را همواره به خاطر داشته باشیم که چنین اقدام‌های ارزشمند، هزینه‌ور و تجربه‌افزا می‌تواند در سطح بین‌المللی عرضه شود. و ضمن ایجاد منزلت و تشخیص برای کتابداری و اطلاع‌رسانی ایران در سطح بین‌المللی، مرجع بسیاری از فعالیت‌های پژوهشی محققان خارجی قرار گیرد. در مقاله‌ای که جان اف. هاروی در سال ۱۹۸۸ تحت عنوان "اطلاعات مورد نیاز دربارۀ کتابخانه‌های ایران" نوشته است به تصریح به این نکته اشاره دارد که در عرصۀ کتابداری و اطلاع‌رسانی بین‌المللی، اطلاعات و پژوهش‌ها دربارۀ کتابداری و اطلاع‌رسانی ایران بسیار اندک است و به دست آوردن اطلاعات در این زمینه به سادگی میسر نیست. این نظر خود حکایت از تصویر بین‌المللی

فعالیت‌های ایرانی در این زمینه است. آثار مورد بررسی پژوهش حاضر این حقیقت را روشن می‌سازد که هر تلاش علمی در این زمینه، چه در سطح خود و چه در سطح کلان، می‌تواند شالوده‌پژوهشی ارزشمند باشد که بازتاب آن در عرصه جهانی برمیزان شناخت کتابداری و اطلاع‌رسانی ایران می‌افزاید. نکته مهم و قابل توجه دیگر آن که با عزیمت متخصصان کتابداری و اطلاع‌رسانی خارجی از ایران، به‌ویژه پس از انقلاب اسلامی، حجم و میزان نوشته‌های کتابداری و اطلاع‌رسانی به زبان انگلیسی روبه افول گذارده است و این افت به‌ویژه پس از سال ۱۹۸۲ به گونه‌ای بارز خودنمایی می‌کند. با این حال باید یادآور شد که در دهه ۸۰ و ۹۰ آثاری به زبان انگلیسی توسط محققان و نویسندگان کتابداری ایران نوشته شده و انتشار یافته است که البته غالب این آثار پایان‌نامه‌های دکترای دانشجویان ایرانی خارج کشور و یا مقاله‌های مأخوذ از آنهاست.

به هر روی، بر این نکته مهم تأکید می‌شود که باید بتوان ضمن تأثیر پذیرفتن از گرایش‌های بین‌المللی کتابداری و اطلاع‌رسانی، بر این حوزه در سطح بین‌المللی نیز تأثیر گذارد. بازتاب فعالیت‌ها و اقدام‌هایی که به طور معمول به نظرمان ساده، پیش پا افتاده و تکراری می‌آید، می‌تواند ذهنیت مبهم و مغشوش بسیاری از متخصصان خارجی این حوزه را روشن ساخته و پیشرفت و تحرک جدی کتابداری و اطلاع‌رسانی ایران در دهه‌های ۸۰ و ۹۰ را در سطح جهان باز نماید.

فهرست آثار نویسندگان خارجی درباره کتابداری و اطلاع‌رسانی ایران

نوع مدرک	سال نگارش یا انتشار	منبع	مؤلف	عنوان اثر
مقاله مجله	۱۹۵۲	Lab Cong. Inf Bull.	ژوزف اسمانوا،	طرح کتابداری در ایران (با حمایت یونسکو)
مقاله مجله	۱۹۵۳	Lib.Journal	میری گور	کتابخانه‌های ایران
مقاله مجله	۱۹۵۵	Uni North Carolina Lib. School Alumni Bull.	سوزان گری ابکز	کارگاه کتابداری در شیراز
مقاله مجله	۱۹۵۹	Lib.Trends	الیس لورر، ویلیام جکسون	آموزش و تربیت کتابداران در آسیا، خاور نزدیک و آمریکای لاتین
مقاله مجله	۱۹۵۹	Lib.Quarterly	ردین گالوی	تجربه کتابداری در ایران
مقاله مجله	۱۹۵۹	North Carolina Lib.	سوزان گری ابکز	نگاهی به وضعیت کتابداری در ایران در سال‌های ۱۹۵۲-۵۵
مقاله مجله	۱۹۵۹	South Carolina Lib.	سوزان گری ابکز	مقایسه کتابخانه‌های دانشکده‌های و دانشگاهی در ژاپن، ایران و ایالات متحده در دهه ۵۰
گزارش	۱۹۶۶	—	استانی پارت و دیگران	تولید، واردات و توزیع کتاب در ایران، پاکستان و ترکیه: مطالعه نیازها...
مقاله مجله	۱۹۶۶	College & Research Lib.	ویل دبل	کتابداری در ایران
گزارش	۱۹۶۷	منتشر نشده	جان اف. هاروی	طرح پیشنهادی تأسیس مرکز اسناد و مدارک علمی ایران: گزارش ارائه شده به...
مقاله مجله	۱۹۶۷	Herald of Lib.Sci.	نی.سی. نونجا	کتابخانه‌های ایران
—	۱۹۶۸	—	جان‌اف. هاروی	کتابداری پاکستان و افغانستان
گزارش	۱۹۶۸	—	جان اف. هاروی	نوسه‌هایی برای توسعه خدمات کتابخانه دانشگاه جندی شاپور
مقاله مجله	۱۹۶۸	ALA Bulletin	الیس لورر	کتابخانه‌های آموزشگاهی ایران و خاور نزدیک: کتابخانه‌های آموزشگاهی...
مقاله مجله	۱۹۶۹	Int.Lib.Review	جان اف. هاروی	وضعیت کتابداری ایران
مقاله مجله	۱۹۶۹	Lib.Journal	جان‌اف. هاروی	نگرشی ایرانی بر کتابداری ایران
گزارش	۱۹۷۰	—	انجمن کتابداران آمریکا	نیروی انسانی کتابخانه‌های کشورهای مختلف
بخشی از کتاب	۱۹۷۰	تک نگاشت	جان اف. هاروی	پیشرفت‌های اخیر علم اطلاع‌رسانی در ایران
—	۱۹۷۰	—	جان اف. هاروی	پاینده‌های ایران منتشر شده به زبانهای لاتین
مقاله کنفرانس	۱۹۷۰	—	جان اف. هاروی	اولین کنفرانس مراکز اسناد آسیای جنوب غربی (ایران، پاکستان، ترکیه)
بخشی از کتاب	۱۹۷۰	تک نگاشت	جان اف. هاروی	برنامه خودکارسازی مرکز اسناد و مدارک علمی و مرکز خدمات کتابداری
—	۱۹۷۰	—	جان اف. هاروی	مکان‌یابی منابع پژوهشی آسیای جنوب غربی
—	۱۹۷۰	—	جان اف. هاروی	آموزش کتابداری در ایران
مقاله مجله	۱۹۷۰	Int.Lib.Review	جان اف. هاروی	طرح پیشنهادی برای کتابخانه ملی ایران

جدول ۵. فهرست آثار منتشر شده مورد بررسی

نوع مدرک	سال نگارش یا انتشار	منبع	مؤلف	عنوان اثر
مقاله مجله	۱۹۷۰	ALA Bulletin	الیس لورر	کتابخانه‌های آموزشگاهی در ایران و خاور نزدیک
مقاله مجله	۱۹۷۰	Int.Lib.Review	کی.اس. اوسمانی	کتابخانه‌ها و کتابداری در ایران
مقاله مجله	۱۹۷۰	Int.Lib.Review	جان اف. هاروی	کتابداری در شش کشور آسیای جنوب غربی
مقاله کنفرانس	۱۹۷۰	—	جان اف. هاروی	توسعه علوم اطلاع‌رسانی در ایران
مقاله کنفرانس	۱۹۷۰	—	جان اف. هاروی	طرح خودکارسازی مرکز اسناد و مدارک علمی و مرکز خدمات کتابداری
گزارش	۱۹۷۱	—	جان اف. هاروی	مرکز خدمات کتابداری ایران، تهران
گزارش	۱۹۷۱	—	جان اف. هاروی	مقایسه سیاست‌های انتخاب پاینده در کتابخانه‌های آمریکا و ایران

گزارش	۱۹۷۱	—	جان اف. هاروی	استانداردهای کتابخانه‌های دانشگاهی ایران
گزارش	۱۹۷۱	—	جان اف. هاروی	استانداردهای کتابخانه‌های دانشکده‌های معطاکندندهٔ مدرک کارشناسی ایران
گزارش	۱۹۷۱	—	جان اف. هاروی	استانداردهای کتابخانه‌های آموزشگاهی ایران
گزارش	۱۹۷۱	—	جان اف. هاروی	استانداردهای کتابخانه‌های عمومی ایران
گزارش	۱۹۷۱	—	جان اف. هاروی	توصیف و قواعد فهرستگان ملی ایران
گزارش	۱۹۷۱	—	جان اف. هاروی	استانداردهای کتابخانه‌های دانشکده‌های دو سالانهٔ ایران
گزارش	۱۹۷۱	—	جان اف. هاروی	مرکز اسناد و مدارک علمی ایران
بخشی از کتاب	۱۹۷۱	نک نگاشت	فر. همشایو	واحد تکثیر مرکز اسناد فنی مؤسسه اسنادفرد و تحقیقات صنعتی ایران
—	۱۹۷۱	—	جان اف. هاروی	ارزیابی، اعطای محور و به رسمیت شناختن آموزش کتابداری در ایران
مقالهٔ مجله	۱۹۷۱	—	جان اف. هاروی	کتابخانه‌های تخصصی و مراکز اطلاع‌رسانی آسیای جنوب غربی
—	۱۹۷۱	—	جرج چندلر	کتابخانه‌های حاور نزدیک، میانه و دور
مقالهٔ مجله	۱۹۷۱	Int.Lib.Review	جان اف. هاروی	فرستادن کتابداران به خارج کشور
—	۱۹۷۲	Int.Lib.Review	جان اف. هاروی	تعریف علوم کتابداری بین‌المللی و تطبیقی
مقالهٔ مجله	۱۹۷۲	Unesco Bull.for Librarians	پرامودس مانگلا	آموزش کتابداری در ایران: بررسی و پیشنهادات
مقالهٔ مجله	۱۹۷۳	Annals of Lib Sci and Documentation	جان اف. هاروی	مقایسهٔ سیاست‌های انتخاب پاندها در کتابخانه‌های ایران و آمریکا
مقالهٔ مجله	۱۹۷۳	College & Research Lib.	ویل آچ دبل	کتابخانه‌های دانشگاهی ایران
مقالهٔ مجله	۱۹۷۳	Focus on Inland Comparative Lib	جان اف. هاروی	مناسب‌سازی کتابداری آمریکا برای به کارگیری در ایران
گزارش	۱۹۷۳	—	جان اف. هاروی	استانداردهای کتابخانه‌های تخصصی ایران
گزارش	۱۹۷۳	—	جان اف. هاروی	مناسب‌سازی کتابداری آمریکا برای به کارگیری در ایران
مقالهٔ مجله	۱۹۷۳	Int.Lib.Review	جان اف. هاروی	مطالعات کتابداری در ایران
—	۱۹۷۳	—	جان اف. هاروی	پیشنهادهایی برای بازنگری قوانین و مقررات کتابخانه‌های ایران
—	۱۹۷۳	—	جان اف. هاروی	حداقل فعالیت‌های لازم برای توسعهٔ کتابداری و کتابشناسی در ایران
—	۱۹۷۳	—	جان اف. هاروی	فعالیت‌های جان اف. هاروی به عنوان رئیس دانشکده و رئیس گروه کتابداری
—	۱۹۷۳	منتشر نشده	مارکو ای. گامی	برنامه کارشناسی ارشد کتابداری دانشگاه پهلوی؛ توصیه‌هایی برای ایجاد و راهاندازی
گزارش	۱۹۷۳	—	استفان پالسی	گزارش مطالعات امکان‌سنجی پرداترش رایانه‌ای در مرکز خدمات کتابداری
مقالهٔ مجله	۱۹۷۳	Asis Newsletter	جان اف. هاروی	مکان‌یابی منابع پژوهشی ایران
مقالهٔ مجله	۱۹۷۳	publishers' Weekly	مایا پینس	دورود کتاب به ایران
مقالهٔ مجله	۱۹۷۳	Unesco bull. for Lib.	سید جلال‌الدین حیدر	کتابخانه‌های عمومی ایران
مقالهٔ مجله	۱۹۷۳	Libri	سید جلال‌الدین حیدر	کتابخانه‌های دانشگاهی ایران
مقالهٔ مجله	۱۹۷۳	Int.Lib Review	سید جلال‌الدین حیدر	آموزش کتابداری در ایران
مقالهٔ مجله	۱۹۷۳	Bulletin for Lib	جان اف. هاروی	اقدامات مهم توسعهٔ فعالیت‌های کتابداری و کتابشناسی در ایران
بخشی از کتاب	۱۹۷۵	نک نگاشت	جرارد بریم لی	گرایش‌های جهانی آموزش کتابداری
مقالهٔ مجله	۱۹۷۵	Mela netes	ولفگانگ بن	نویسد کتاب در ایران: هزینه و کنترل کتاب‌شناسی
مقالهٔ مجله	۱۹۷۵	IFLA Journal	سید جلال‌الدین حیدر	توسعه و وضعیت کنونی کتاب‌شناسی در ایران
مقالهٔ مجله	۱۹۷۶	Int.Lib. Review	پتر کالوین	گزارش سیاحت خرید کتاب حاورمیانه و شمال آفریقا
مقالهٔ کنفرانس	۱۹۷۶	—	بیورلی جی. بروستر	تأثیر رشد دانشگاهی استان‌های ایران بر کتابخانه‌های دانشگاهی
بخشی از کتاب	۱۹۷۶	نک نگاشت	بیورلی جی. بروستر	هندکاری فنی آمریکا با کتابخانه‌های خارجی
مقالهٔ مجله	۱۹۷۶	Int.Lib Review	جی. ام. فیلس تراپ	برنامه‌های کتاب فرانتکس - تهران
مقالهٔ مجله	۱۹۷۶	Int.Lib. Review	پرس. بی. مانگلا	کتابخانه‌های آموزش عالی ایران توسعه و پیشنهادهایی برای پنج سال آتی
مقالهٔ مجله	۱۹۷۶	Special Libraries	سید جلال‌الدین حیدر	پژوهش علمی و مراکز اطلاع‌رسانی در ایران
بخشی از کتاب	۱۹۷۷	نک نگاشت	جان اف. هاروی	گزارش کتابخانهٔ دانشکدهٔ پزشکی دانشگاه آذر آبادگان
مقالهٔ مجله	۱۹۷۷	pakistan Lib.Bull	سید جلال‌الدین حیدر	کتابخانه‌های باستان و سده‌های میانهٔ ایران
مقالهٔ مجله	۱۹۷۸	Int.Lib. Review	بیورلی جی. بروستر	خدمات مرجع برای دانشجویان: تجزیه کتابخانه مصلادری دانشگاه پهلوی
مقالهٔ مجله	۱۹۷۸	Int.Lib. Review	کری. اس. لومانی	کتابخانه و کتابداری در ایران
مقالهٔ مجله	۱۹۷۸	Int.Lib Review	رابرت راجرز	کتابخانه‌های آموزشگاهی در استان طبرستان
مقالهٔ مجله	۱۹۷۸	Int.Lib Review	رابرت راجرز.	کتابخانه‌های شیراز

—	۱۹۷۸	مشتق نشده	جان اف. هاروی	راه‌های نهاد‌های اعطای کتبه: مدارج کتابداری
مقاله مجله	۱۹۷۸	Indian Librarian	کی‌اس. اوسمانی	کتابخانه ملی ایران
مقاله مجله	۱۹۷۸	Annals of Lib.Sci. & Documentation	کی‌اس. اوسمانی، ام‌اس‌سی، جان هاروی	مرکز اسناد و مدارک علمی ایران
مقاله مجله	۱۹۷۹	Journal of Lib. & Inf.Sci	بی‌بی مانگلا	پیشبرد تئوری انسانی برای مدیریت اطلاعات
مقاله مجله	۱۹۷۹	Int.Lib. Review	رابرت راجرز	آموزش کتابداری در دانشگاه پهلوی شیراز
مقاله مجله	۱۹۷۹	Library Journal	جان اف. هاروی	کتابخانه‌های امروز ایران
مقاله کنفرانس	۱۹۷۹	—	هارولد ای. هرولد	نظریه مناسب برای بررسی تحویل با یکسال تجربه در دانشگاه پهلوی شیراز
مقاله مجله	۱۹۷۹	Int.Lib.Review	کی‌اس. اوسمانی	کتابخانه و کتابداری در مطوعات
مقاله مجله	۱۹۷۹	Unesco Journal of Inf.Sci., Lib. & Arch	کی‌اس. اوسمانی	اعتلای پرورش فکری کودکان و نوجوانان ایران از طریق کتابخانه
مقاله مجله	۱۹۷۹	Int.Lib.Review	رابرت راجرز	آموزش کتابداری در دانشگاه پهلوی شیراز
بخشی از کتاب	۱۹۸۰	نک نگاشت	ای. اهلرز	بررسی تحقیقات کتاب‌شناسی در ایران: توصیف و تفسیر
—	۱۹۸۰	—	جان اف. هاروی	دانشکده علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی دانشگاه علوم پزشکی ایران
مقاله مجله	۱۹۸۰	Int.Lib.Review	برایان پاپ	تصمیم‌هایی برای استقرار کتابخانه در ایران
مقاله مجله	۱۹۸۰	Int.Lib.Review	جان اف. هاروی	گزارش بین‌المللی کتابداری
مقاله مجله	۱۹۸۱	Int.Lib.Review	گلن دی. دکرت	دستور و امانت منابع خواندن در یکی از شهرهای ایران
مقاله مجله	۱۹۸۱	Indian Librarian	کی‌اس. اوسمانی	خدمات کتابداری برای بزرگان در ایران
مقاله مجله	۱۹۸۱	Int.Lib.Move	کی‌اس. اوسمانی	مرکز اسناد و مدارک علمی ایران
مقاله مجله	۱۹۸۱	Journal of Inf.Sci	جان اف. هاروی	وضعیت علم اطلاع‌رسانی در ایران
مقاله کنفرانس	۱۹۸۱	—	جان اف. هاروی	کتابخانه‌های آموزشگاهی ایران
بخشی از کتاب	۱۹۸۱	نک نگاشت	جان اف. هاروی	ایران در دستنامه بین‌المللی تحولات معاصر کتابداری
مقاله مجله	۱۹۸۱	Int.Lib.Review	جان اف. هاروی	انقلاب کتابخانه‌های علوم بهداشتی در ایران
مقاله مجله	۱۹۸۱	Int.Lib.Review	جان اف. هاروی	مقایسه کتابخانه‌های مساجد تهران با کتابخانه‌های کلیساهای مسیحی آمریکا
بخشی از کتاب	۱۹۸۲	نک نگاشت	لیلی پیدان	خدمات دیداری و شنیداری در کتابخانه‌های عمومی کشورهای در حال توسعه
مقاله مجله	۱۹۸۲	Pakistan Lib.Bull	جان اف. هاروی	پیشرفت و توسعه سیاست اطلاعات علمی و فنی در ایران
بخشی از کتاب	۱۹۸۲	نک نگاشت	ن. مارشال	تاریخ کتابخانه‌های باستان در سده‌های میانه
مقاله مجله	۱۹۸۶	Int.Lib.Review	—	صحت نشر در ایران: ارزیابی مقدماتی
بخشی از کتاب	۱۹۸۷	نک نگاشت	انجمن رسانه و کتابخانه‌های آموزشی لوهاپو	کتابخانه و رسانه در جهان
بخشی از کتاب	۱۹۸۷	نک نگاشت	سید جلال‌الدین حیدر	آموزش کتابداری در ایران و پاکستان
مقاله مجله	۱۹۸۸	Int.Lib. Review	جان اف. هاروی	اطلاعات مورد نیاز درباره کتابخانه‌های ایران
مقاله مجله	۱۹۸۸	Int.Lib.Review	جان اف. هاروی	خدمات اطلاع‌رسانی در جمهوری اسلامی ایران
مقاله مجله	۱۹۸۹	Journal of Ed.for Inf.Sci Lib.&	جان اف. هاروی	آموزش اطلاع‌رسانی در ایران
مقاله مجله	۱۹۸۹	Herald of Lib.Sci.	ایس. مورشید	ناصر شریفی: کتابداری با چند تخصص
مقاله مجله	۱۹۹۰	Inf. Development	شوقی سالم وم. دود	ساختن کتابخانه در دهه ۱۹۸۰: خاور میانه و شمال آفریقا
مقاله مجله	۱۹۹۵	Third World Lib.	تیکولنا ماتپولی هری	کتابخانه‌ای نمونه در تهران: کتابخانه حبیبیه اوشاد
مقاله مجله	۱۹۹۵	New.of IFLA Sec.of National Lib.	سرتیکلی	کتابخانه‌های ملی در ترکیه، خاور میانه و آسیای مرکزی: گذشته و حال
مقاله مجله	۱۹۹۶	Journal of Intell. Inf. Sys	ای. لوزون	تحلیل کتاب‌شناسی انتشارات فیزیک در کشورهای خاورمیانه